

LEESPLEZIER OP HET CONSULTATIEBUREAU

F2.1 - LEESPLEZIER OP HET CONSULTATIEBUREAU

Inleiding

- 1.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 5 tot 9 weken
- 1.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

- 2.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 7 tot 11 weken
- 2.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

- 3.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 9 tot 13 weken
- 3.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?
- 3.3 Achtergrondinformatie

- 4.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 11 tot 13 maanden
- 4.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?
- 4.3 Achtergrondinformatie

- 5.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 19 maanden tot 2 jaar
- 5.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

Bijlage

Volgorde boeken in moeilijkheidsgraad

INLEIDING

Voor ouders met een eerste kind kunnen in het eerste levensjaar van het kind vijf en in de peuter/kleuterperiode drie groepsbijeenkomsten georganiseerd worden. Voor allochtone ouders wordt geadviseerd aparte bijeenkomsten te organiseren. Deze bijeenkomsten worden door één taalgroep bezocht, waarbij altijd een tolk aanwezig is. Voor de groep allochtone ouders wordt een aangepast schema gehanteerd: de bijeenkomsten worden gehouden voor moeders als de kinderen 3 tot 6 maanden, 6 tot 9 maanden, 9 tot 12 maanden, 12 tot 15 maanden, 15 tot 18 maanden en 18 tot 21 maanden oud zijn.

Tijdens elke bijeenkomst wordt informatie gegeven die voor die leeftijdsgroep relevant is. De bijeenkomsten zijn dus niet themagericht maar leeftijdsspecifiek. De informatie bevat de totale ontwikkeling van het kind en is met name gericht op de interactie tussen moeder en kind. Er wordt ook aandacht besteed aan het feit wat het betekent een kind te hebben en hoe dat je leven verandert. Voor deze opzet is gekozen omdat ouders meestal leeftijdsspecifieke vragen hebben. Het gaat vooral om: Wat kan mijn kind? Wat moet mijn kind kunnen? Hoe kan ik het stimuleren? Voor allochtone ouders geldt dat het geen uitzondering is dat ouders nooit lezen of niet kunnen lezen.

De bijeenkomsten duren ongeveer een uur. De voorlichting over taalontwikkeling, ontluikende geletterdheid en interactief voorlezen wordt in blokken aangeboden.

1.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 5 tot 9 weken

De taalontwikkeling

Uw baby is nog heel klein, maar toch is de manier waarop u met hem omgaat al van invloed op zijn taalontwikkeling.

Een kind leert in ongeveer 5 tot 6 jaar zijn moedertaal. Het begrip taalontwikkeling kan worden onderverdeeld in:

Spraakontwikkeling

De ontwikkeling van het motorisch gedeelte; de articulatie. Hierbij hoort het waarnemen en leren produceren van klanken en woorden. Om nu daadwerkelijk klanken en woorden te kunnen vormen is een goed gehoor nodig om het goede voorbeeld te kunnen horen. En is een goede beheersing van de lip-, tong- en gehemeltespieren nodig om de klanken en woorden te kunnen maken.

Taalontwikkeling

De wijze waarop kinderen taalinhoud, taalvorm en taalgebruik leren hanteren. Deze ontwikkeling kan in 4 periodes onderverdeeld worden.

1. De voortalige periode (tot 1 jaar)
2. De vroegtalige periode (van 1 tot 2,5jaar)
3. De periode van differentiatie (van 2,5 tot 5 jaar)
4. De periode van voltooiing (van 5 tot 6 jaar)

Deze leeftijden zijn globaal, de volgorde staat vast.

In het eerste levensjaar is een kind voornamelijk bezig met de spraakontwikkeling. Dit wil echter niet zeggen dat een baby niet in staat is tot communicatie.

De voortalige periode (vanaf de geboorte tot 1 jaar)

Huilen

De eerste 6 weken huilt een baby om controle te krijgen over de spieren in tong, lippen en gehemelte. De baby huilt dan ook om iets duidelijk te maken. Zo wil hij door middel van huilen kenbaar maken dat hij moe is, honger of pijn heeft. De moeder kan aan de manier van huilen horen wat er aan de hand is. Na 6 weken huilt de baby alleen als hij zich onbehaaglijk voelt.

Vocaliseren (6 tot 20 weken)

De baby gaat geluidjes maken. Hij oefent klanken, voornamelijk klinkers. Eerst eh en ah, daarna uh en oh. De baby merkt dat volwassenen daar op reageren. Zo komt er communicatie tussen kind en volwassene op gang.

1.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

Praten

De ouders beïnvloeden de taalontwikkeling door tegen het kind te praten. Als ouders veel met de baby praten en hem aanmoedigen iets terug te 'zeggen' zal het sneller leren praten

dan wanneer ouders dit niet doen. Praten tegen de baby vanaf de geboorte is dus belangrijk (responsieve houding). Voor sommige moeders is het zo teleurstellend dat de baby nog niets terug zegt, dat ze de neiging hebben om nog niet te praten tegen het kind. Toch blijkt wanneer je het kind goed observeert (ook uit onderzoek), dat baby's al vroeg in hun ontwikkeling (4 tot 6 weken) reageren op verschillende tonen en klanken. Vanaf 6 weken herkent de baby de stem van de moeder. Hij draait z'n ogen in de richting van het geluid. Baby's spreken met hun hele lichaam. Door te kijken, te bewegen, te voelen en te luisteren ontstaat er contact tussen baby en omgeving.

Voorbeeld

De baby kijkt om zich heen.

Ouder: 'Oh, heb jij zoveel te kijken, ja hè, alles is zo interessant.'

Geluidjes maken

Zo'n dialoog als hierboven wordt over het algemeen aangevuld met geluidjes. De baby luistert naar de geluidjes en zal proberen deze geluidjes na te bootsen. Zo oefent hij z'n klanken.

Plezier

Aan de communicatie zullen moeder en kind samen plezier beleven. Zo ontstaat er voor het kind een veilige en ongedwongen sfeer om te oefenen.

Liedjes

Vanaf de geboorte kun je een kindje wiegen en daarbij zingen. De baby vindt dit prettig en luistert graag naar bekende stemmen. Het doet denken aan het schommelen in de baarmoeder. Over de hele wereld en al eeuwen lang zingen ouders voor hun kleintjes of zeggen versjes op. Het is niet per se nodig bestaande liedjes te zingen. U kunt neuriën of zelf liedjes verzinnen. Door met uw kind te zingen en te praten leert hij verschillende klankpatronen en intonaties herkennen en begrijpen.

Voor het zingen, en later voor het voorlezen, geldt dat dat het best kan gebeuren in de taal die de ouders het best beheersen.

Bundels

Als u zich de liedjes die uw moeder voor uw zong niet meer kunt herinneren kunt u bundels lenen bij de bibliotheek of kopen in de boekwinkel.

Zie voor suggesties: Peuterboekengids (Biblion, vanaf 1999, jaarlijks)

2.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 7 tot 11 weken

De taalontwikkeling

Vocaliseren (6 tot 20 weken)

De baby gaat geluidjes maken. Hij oefent klanken, voornamelijk klinkers. Eerst eh en ah, daarna uh en oh. De baby merkt dat volwassenen daar op reageren. Zo komt er communicatie tussen kind en volwassene op gang.

2.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

Praten

Zoals in de vorige bijeenkomst al gezegd, blijft het natuurlijk belangrijk om met uw kind te praten.

Voelboekjes

Baby's vinden het heerlijk om te voelen. Bij de boekhandel zijn zogenoemde voelboekjes te koop. Dat zijn boekjes van verschillende soorten stofjes met eventueel een plaatje erop. De baby kan hiermee kroelen of hierop sabbelen. Zo'n boekje is natuurlijk makkelijk zelf te maken door verschillende stofjes als boek aan elkaar te naaien.

3.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 9 tot 13 weken

De taalontwikkeling

Vocaliseren

Uw baby is nog druk bezig klanken te oefenen en zal daar nog tot zo'n maand of vijf mee door gaan.

Vocaal spel (4 tot 6 maanden)

De baby gaat nu ook medeklinkers gebruiken. Eerst de klanken p en m, daarna de t, de n en de k.

In de hele wereld maken baby's van deze leeftijd dezelfde klanken. Het maakt dus niet uit welke taal er tegen het kind wordt gesproken.

Brabbelen (vanaf 7 maanden)

De baby gaat medeklinkers met elkaar combineren. Deze combinaties (mamama, bababa) herhaalt hij heel vaak. Langzaam aan verschijnen de eerste kenmerken van gesproken taal, zoals ritme en intonatie. De baby gaat geluiden imiteren en brengt zijn gebrabbel af en toe in verband met een situatie. Het kind probeert contact te maken met anderen.

Het brabbelen van baby's lijkt op de hele wereld sterk op elkaar. Pas als het kind zijn eerste woordjes gaat zeggen, vertoont het gebrabbel overeenkomsten met de taal uit zijn omgeving.

Gehoortest

Rond de 9 maanden krijgt het kind op het consultatiebureau een gehoortest. Deze test is heel belangrijk, want zonder een goed gehoor is het niet mogelijk goed te leren spreken. Het kind zal zichzelf en anderen niet goed horen.

3.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

Praten

Vanaf een maand of zes kunt u heel goed alle dingen die u doet benoemen. Uw kind zal weliswaar nog niet terugspreken, maar kan toch door geluiden en kreetjes op u reageren. Door veel met uw kind te praten, zal uw kind begrijpen dat de woorden iets betekenen. Zoals in de vorige bijeenkomsten is aangegeven blijft een responsieve houding belangrijk. Dat betekent: Kijk goed naar het kind en reageer op wat het kind aangeeft.

Voorbeeld

U wilt uw baby een schone luier geven. Dan kunt u alle handelingen benoemen. Wanneer u dit gewend bent, gaat dat praktisch automatisch.

Ouder: 'Zo, heb jij zo'n vieze luier? Ja, hè? Dan geef ik je nu een lekkere droge. Zo, dat is weer fijn.'

Zulke gesprekjes kunt u de hele dag voeren. Door gewoon hardop te zeggen wat u doet leert het kind het klankpatronen te herkennen. Door de verschillende toonhoogten en intonaties (nadruk leggen op bepaalde woorden) zal uw kind begrijpen wat u bedoelt. Tijdens de korte gesprekjes kunt u geluidjes maken die uw kind leuk vindt.

Liedjes

Baby- en peuterliedjes blijven geschikt om te zingen. Door ze vaak te herhalen gaat uw kind de liedjes herkennen.

Muziek

Jonge baby's zijn heel gevoelig voor muziek en ritme en beleven daar veel plezier aan. Tegenwoordig worden er op muziekscholen cursussen gegeven voor ouders met kinderen van 4 tot 48 maanden.

Schootspelletjes

Vanaf een maand of 6 kunt u eenvoudige schootspelletjes doen. Van kiekeboe-spelletjes of van liedjes waar bepaalde bewegingen bij horen kunnen ze geen genoeg krijgen. Bijvoorbeeld: 'Draai het wieletje nog eens om' en 'Daar komt een muisje aangelopen'. Voor allochtone ouders zijn hier wellicht equivalenten voor te vinden. Misschien kennen de moeders bepaalde kietelspelletjes die ze voor kunnen doen.

Boekjes

Voor een baby zijn alle dingen (speelgoed of huishoudelijke dingen) ontdekkingsmateriaal. Hij ziet geen verschil tussen een boek, blokken of een beer. In eerste instantie gaat hij alles onderzoeken door te voelen, het in de mond te stoppen of er op te sabbelen. Hierdoor leert hij langzaam het verschil tussen een boek en een beer. Een boek is van plastic of karton. Je kunt de bladzijden omslaan en misschien ziet hij dat er een plaatje op staat. Een beer is zacht heeft een hoofd met ogen en een neus en poten. Een baby van een paar maanden kan al geboeid kijken naar plaatjes van herkenbare dingen, bijvoorbeeld van een zuigfles, sokjes of een poes.

Geschikte boekjes voor baby's zijn van stof, plastic of van dik karton met afgeronde hoeken met plastic bekleed. Op iedere pagina staat maar één plaatje in vrolijke kleuren. Deze boekjes zijn in de speelgoedwinkel of boekhandel te koop. De bibliotheek heeft (uit hygiënische overwegingen) niet zo veel van deze boekjes.

Zelf maken

U kunt zelf een babyboekje maken door foto's van herkenbare voorwerpen in een plastic foto-insteekboekje te doen. Let er wel op dat er maar één voorwerp op één foto staat en dat de kleuren helder en de contouren scherp zijn.

3.3 Achtergrondinformatie

De functie van taal

- Communicatie
Je luistert naar iemand en wilt hem iets meedelen.
- Expressie
Om iemand iets duidelijk te maken, moet je in staat zijn om je goed te uiten, kenbaar te maken wat je wilt zonder je belemmerd te voelen.
- Ordening
Om je gedachten goed te kunnen uiten moet je je gedachten en ideeën goed geordend hebben. Daarvoor moet je beschikken over woorden en begrippen, verschillen en overeenkomsten kunnen onderscheiden en benoemen: ordening van de werkelijkheid.

Uw baby kan nog niet praten, maar kan zich wel uiten door geluidjes en bewegingen te maken. Door de kleine 'gesprekjes' die u voortdurend met uw baby heeft leert hij met u te communiceren. U luistert en kijkt naar hem en reageert. Een baby heeft nog geen woorden om iets kenbaar te maken. Hij kan ook nog niets bedenken. Hij weet wel wat hij prettig vindt en wat niet en zal dat kenbaar maken door te huilen of te lachen. Als hij honger heeft zal hij gaan huilen, omdat de baby door ervaring geleerd heeft dat hij dan eten krijgt. Later, wanneer hij de woorden daarvoor geleerd heeft zal hij bijvoorbeeld zeggen: 'Eten.'

Denkontwikkeling

Door te spelen leert het kind oorzaken en gevolgen kennen door ervaringen. Hij leert bijvoorbeeld dat een belletje gaat rinkelen als je het beweegt. Wanneer hij dit voor de eerste keer doet zal de baby nog niet de conclusie trekken dat hij dat geluid veroorzaakt. Maar wanneer hij vaker het belletje pakt en ermee rinkelt, leert hij dat het belletje gaat rinkelen als je het beweegt. Als hij dit ontdekt heeft, kan hij bedenken wat hij moet doen als hij een belletje wil horen. Moeder kan dit proces stimuleren door met het kind te spelen en er over te praten. Op die manier leert het kind de woorden kennen.

Eigen taal

Een kind kan op twee manieren twee talen leren: de twee talen worden tegelijk geleerd of de tweede taal wordt geleerd nadat er eerst een basis is gelegd in de moedertaal. Hoe jonger men begint het kind twee talen te leren hoe meer tijd het heeft de twee talen goed onder de knie te krijgen. Als kinderen voor het derde jaar de tweede taal leren kunnen zij een uitspraak krijgen zoals een moedertaalspreker. Een ander groot voordeel is dat jonge kinderen nog niet weten wat fouten zijn. Ze hebben daardoor weinig remmingen bij het leren spreken.

De taalontwikkeling van een tweetalig kind verloopt grotendeels hetzelfde als die van een éentalig kind. Er is nauwelijks verschil in de volgorde waarin de taal geleerd wordt, maar wel in het tempo. Een kind dat tweetalig opgevoed wordt, moet immers twee keer zoveel woorden leren kennen.

Een kind dat twee talen tegelijk leert, moet weten welke woorden bij welke taal horen. Het kind kan de talen leren scheiden door het gebruik te koppelen aan personen. De moeder spreekt bijvoorbeeld altijd de moedertaal en de peuterspeelzaalleidster spreekt altijd Nederlands. Het kind gaat zich dan realiseren dat het niet zomaar elke taal met iemand kan spreken. Wanneer het kind niet naar een peuterspeelzaal gaat, kan één van de ouders het kind aanspreken in het Nederlands. Er moet afgesproken worden welke taal gebruikt wordt als het hele gezin bij elkaar is. Over het algemeen zal dan de moedertaal gesproken worden.

Ouders die de Nederlandse taal slecht beheersen moeten hun kinderen in de moedertaal voorlezen of vertellen. Op deze manier leert het kind de eigen taal goed beheersen en krijgt het geen slecht voorbeeld van het Nederlands.

Omdat voorlezen vooral in het teken staat toevoegen: van het plezier in boeken te bevorderen is het ook logisch om voor te lezen in de taal die je het beste spreekt.

4.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 11 tot 13 maanden

De taalontwikkeling

Brabbelen

De baby is al een paar maanden aan het brabbelen. Misschien zegt hij al eenvoudige woordjes zoals mama en papa.

Het brabbelen zal steeds meer op echte taal gaan lijken. De baby gaat geluiden nadoen en brengt zijn gebrabbel af en toe in verband met een situatie. Door zijn gebrabbel probeert het kind contact te maken met anderen.

Rondom 1 jaar begint wat we de vroegtalige periode noemen. In deze periode gaat het kind zijn eerste woordjes zeggen.

Klanken

Het kind voltooit het grootste deel van zijn klankontwikkeling in deze periode. Het vermogen om de juiste klanken voort te brengen is cruciaal om de woorden de juiste betekenis te geven. Het is daarom belangrijk dat een kind de klanken goed leert beheersen. Om de klanken goed te leren is het belangrijk dat het kind het goede voorbeeld te horen krijgt. Daarom moet u uw kind steeds verbeteren als het een klank fout zegt.

Goed horende kinderen van dove ouders hebben moeite de juiste klanken te maken, omdat hun ouders het niet goed voor kunnen doen.

Eénwoordzinnen

Langzamerhand gaat het gebrabbel over in echte woorden. Het kind ontdekt dat woorden bij voorwerpen, situaties en gedrag horen. Door vele herhalingen krijgt het kind de kans de woorden te leren kennen. Het kind gaat ze dan ook zelf gebruiken. De eerste woorden gaan vaak over het gezin, eten, drinken, kleren, dieren en lichaam. In het begin van de vroegtalige periode heeft een woord vaak de functie van een hele zin.

Voorbeeld

Als het kind 'Mama?' zegt, kan dat 'Waar is mama?' betekenen, maar ook 'Is dat mama's jas?' of 'Mama kom eens hier.'

Van Wiechen-onderzoek

Vertel de moeders dat tijdens het reguliere consultatiebureaubezoek ook de taalontwikkeling getest wordt. Bij 12 maanden gaat het dan om de communicatieve ontwikkeling van het kind.

4.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

Praten

De ouder moet rekening houden met wat een kind al weet en begrijpt. Dus:

- Praat in korte duidelijke zinnen, zonder babytaal te gebruiken
- Maak gebruik van intonatie, dus de toonhoogte van de stem varieert
- Herhaal in dezelfde situatie dezelfde woorden en zinnen

Steeds terugkerende activiteiten zoals luier verschonen, eten en drinken, naar buiten gaan, liedjes zingen, een boekje lezen, spelen een grote rol in de taalontwikkeling van een kind. Dergelijke activiteiten zijn vertrouwd waardoor er alle aandacht voor taal kan zijn.

Voorbeeld

Tijdens het baden kunt u de hele tijd zeggen wat u aan het doen bent: 'Eerst het water in het bad. Niet te warm. Au! Nu de kleertjes uit. Eerst je trui... Kijk, daar is je buik!'

Op deze wijze kunt u op een speelse manier de woordenschat van uw kind uitbreiden. U kunt ook de armen, de benen, de voeten, de tenen enz. benoemen. Ook al zal uw kind nog niet zelf praten, zo leert hij wel hoe de dingen heten en wat de woorden betekenen, omdat u op het moment dat u praat ook daadwerkelijk doet wat u zegt.

- Ga in op wat het kind zegt en niet op hoe het kind iets zegt
- Herhaal correct wat het kind zegt

Het is niet nodig het kind steeds te verbeteren. Corrigeer zijn foute woorden gewoon in je reactie op wat hij gezegd heeft.

Voorbeeld

Kind: 'Bal pelen.'

Moeder: 'Ga jij met de bal spelen?'

- Breid het onderwerp van gesprek uit

Voorbeeld

Tijdens een wandeling kan een kind een eend zien in het park en roept: 'Eend, eend!' De moeder kan reageren door te zeggen: 'Ja, een eend.' Ze kan het onderwerp ook verder uitbreiden door meer te vertellen: 'Ja, daar zwemt een eend in het water. Kijk, daar verderop zijn er nog twee. En zie je die moeder met twee baby-eendjes?'

Vanzelfsprekend

Wanneer u veel en vaak met uw kind praat zult u merken dat het benoemen van voorwerpen die het kind ziet en het benoemen van handelingen die u samen doet op een gegeven moment vanzelfsprekend zijn geworden. Uw kind wil ook graag horen hoe de dingen om hem heen heten en vindt het gezellig om met u te 'praten'.

Rijmpjes

Jonge kinderen zijn heel gevoelig voor klanken en ritme. Rijmpjes en gedichtjes voldoen aan die behoefte. De oude versjes en rijmpjes zijn al genoemd. Maar er zijn ook boekjes met actuele bakkerrijmpjes in hedendaags taalgebruik.

Voor Marokkaanse en Turkse kinderen kunnen - net als bij de wiegeliedjes en schootspelletjes - de moeders misschien een paar rijmpjes aandragen.

U moet niet verwachten dat uw baby rustig zit te luisteren als u rijmpjes voorleest. Maar u kunt af en toe zo'n rijmpje opzeggen en daar misschien een schootspelletje bij bedenken, op dezelfde manier als met liedjes.

Voorlezen

Zo tegen een jaar kunt u kort (ongeveer 3 minuten) met uw kind een boekje bekijken. Dat is dan een hardkartonnen boekje met afgeronde hoeken waarin per pagina één plaatje in een heldere kleur staat afgebeeld. U kunt de plaatjes aanwijzen en benoemen. Een kind moet leren plaatjes te bekijken en te herkennen. Hij moet leren dat een plaatje van een banaan geen echte banaan is die je kunt pakken en opeten, maar een plaatje daarvan. Door samen een plaatje van een banaan te bekijken en daarna een echte banaan te laten zien, leert een kind de verschillen en overeenkomsten zien tussen een voorwerp en een plaatje.

Herkennen

Plaatjes van voorwerpen die het kind nog niet eerder heeft gezien, zal hij ook niet herkennen. Een kind zal een plaatje van een trein niet herkennen als hij in het echt nog nooit een trein gezien heeft. Misschien noemt hij de trein wel een auto, omdat een trein ook wielen heeft en kan rijden. Daarom is het belangrijk dat u uw kind plaatjes laat zien van dingen die hij ook in werkelijkheid kan zien. Of dat u uw kind wijst op dingen in de omgeving die hij ook wel eens in een boek gezien heeft. Als het kind een plaatje van een poes gezien heeft, maar u heeft geen poes thuis, kunt u het kind op een poes op straat wijzen.

4.3 Achtergrondinformatie

Het belang van voorlezen

1. Door voor te lezen en te praten over de plaatjes en het verhaal leert het kind meer woorden. Hij leert dat een plaatje iets anders is dan een voorwerp in de werkelijkheid.
2. Door samen met het kind boekjes te bekijken wordt een rustige veilige situatie voor het kind gecreëerd. Ouders die vaak voorlezen krijgen een hechte band met hun kind. Op dat moment is er alle tijd voor elkaar en is er ruimte voor het kind om te zeggen wat hij wil.
3. Kinderen raken vertrouwd met boeken en boekentaal en leren boeken te waarderen. Boekentaal heeft een andere vorm dan gesproken taal. Door veel voor te lezen went een kind aan boekentaal. Later op school vertonen kinderen vermoedelijk meer aandacht als ze van boeken houden.
4. Het kind leert zich op een boek te concentreren. Dat kan hij niet ineens, dat moet hij langzaam leren. Kinderen die pas op 4-jarige leeftijd een boek zien, moeten zich nog leren concentreren.

Voorlezen aan 1-jarigen

De volgende beschrijving geeft inzicht in de mate waarin moeders het voorlezen aan kunnen passen aan het ontwikkelingsniveau van het kind. Een kind moet eerst weten wat een boek is, voordat hij kijkt wat er in het boek staat.

1. Exploreren van het boek (10-12 maanden): ontdekken wat een boek is, vanaf 6 maanden onbewust als het kind een boek in zijn bereik heeft.
2. Hanteren van het boek (10-13 maanden): (bladzijden omslaan, rechtop houden of op z'n kop.
3. Gericht zijn op de inhoud van het boek (13 maanden en ouder): leren welke plaatjes in het boek staan.

Exploreren van het boek (10-12 maanden)

Kinderen zijn op dit niveau voornamelijk bezig te ontdekken wat een boek is en wat je ermee kunt doen. Zij betasten het boek, stoppen het in de mond, draaien het rond en proberen het boek te openen of de bladzijden om te staan. Het boek is voor hen nog een ding. Er is op dit niveau nog niet veel aandacht voor wat er in het boek staat.

Moeders kunnen hun kind ondersteunen door hun de gelegenheid te geven het boek te onderzoeken. Moeders kunnen hun kind attent maken op een plaatje in het boek. Als het kind hier geen belangstelling voor toont, moet de moeder het kind vrij laten het boek te ontdekken. Dit is wat we noemen een responsieve houding naar het kind. Belangrijk is dat de moeder zich laat leiden door het kind en niet door het boek.

In deze fase zien we vaak dat de moeder het boek buiten het bereik van het kind houdt. Plastic boekjes kunnen echter heel goed aan het kind gegeven worden.

Hanteren van het boek (10-13 maanden)

Op dit niveau gebruiken de kinderen het boek als voorwerp. Ze zijn nog voornamelijk bezig met het omslaan van de bladzijden, slaan op het boek of wrijven erover. Ze grijpen gericht naar het boek en weten wat ze ermee kunnen doen. Het boek wordt niet meer in de mond gestopt. De aandacht voor de inhoud van het boek is vaak nog vluchtig en de acties van het kind blijven beperkt tot kijken, tasten en bevoelen.

Op dit niveau kunnen de moeders enige elementen benoemen van de bladzijde die het kind opslaat. Ook kunnen zij proberen de aandacht van het kind steeds iets langer op het plaatje te richten, bijvoorbeeld door middel van de toon van hun stem en het aanwijzen van de plaatjes.

In deze fase is het kind bezig om routines op te pikken.

Gericht zijn op de inhoud van het boek (vanaf 13 maanden)

Op dit niveau kunnen kinderen geconcentreerd in een boek kijken. Zij hebben routines opgepikt en zijn erg betrokken bij wat moeder doet, zegt of vraagt. Kinderen wijzen aan, brabbelen mee en proberen moeder te imiteren. Het kind leert de plaatjes te 'lezen'. Een plaatje van een bal is geen bal waar je mee kunt rollen of gooien, maar een plaatje daarvan. Ze leren dat een plaatje verwijst naar voorwerpen of gebeurtenissen buiten het hier en nu. Ze leren relaties te leggen tussen de verschillende plaatjes en ze krijgen oog voor details. Moeders kunnen op dit niveau hogere eisen stellen aan hun kind door hen vragen te stellen, iets aan te wijzen of hen iets te laten zeggen of doen. Al op deze leeftijd krijgen kinderen interesse in geschreven taal. Ze leren dat de lettertekens die in het boek staan woorden zijn die je kunt lezen.

Interactief voorlezen

Studies van voorlezen laten zien dat jonge kinderen alleen plezier beleven als het voorlezen interactief verloopt, waarbij de volwassenen niet alleen de tekst oplezen maar hulp geven tijdens het lezen.

Samen boekjes bekijken, voorlezen en vertellen moet vooral een gezellig en knus moment zijn, waar het kind zich veilig kan voelen en de ruimte heeft te reageren. Het kind moet niet moe zijn.

Door te praten met het kind tijdens het voorlezen kan de moeder het boek aanpassen aan het niveau van het kind.

Door het boek meerdere keren voor te lezen kunnen steeds andere aspecten centraal komen te staan. Ook is het voor een kind in deze fase belangrijk dat dezelfde begrippen herhaaldelijk gebruikt worden zodat hij de kans heeft zich deze begrippen eigen te maken. Het voorlezen aan éénjarigen duurt erg kort, gemiddeld ongeveer drie minuten per keer. De moeder moet stoppen met voorlezen als het kind aangeeft geen zin meer te hebben.

Selectie van boeken

De eerste boekjes moeten maar één afbeelding per bladzijde bevatten. Ze moeten helder van kleur en realistisch van vormgeving zijn.

De ouders kunnen met het kind praten over het plaatje. Wat het is, wat je ermee kunt doen. Ze kunnen het voorwerp in het echt laten zien. Ze kunnen het hebben over de kleur.

Boeken zonder tekst leiden tot meer interactie dan boeken met tekst.

Zonder de houvast van een tekst zijn ouders gedwongen over de plaatjes te praten. Iemand die niet gewend is over plaatjes te praten, zal dit in het begin erg moeilijk vinden. Door het vaak te doen en te reageren op het kind zal de moeder zelf ook steeds meer gaan zien in de plaatjes waar over gepraat kan worden. Het belangrijkste is dat ze niet bang is of zich schaamt voor wat ze doet. Als ze zich vrij voelt en open is naar het boek en het kind zal een 'gesprek' met het kind over de plaatjes ontstaan.

Moeders hebben de neiging meer te vertellen bij plaatjes van personen dan bij andersoortige plaatjes. Ze kunnen het dan hebben over wat de persoon doet, wat hij aan heeft, hoe hij er uitziet, etc.

Jonge kinderen (preverbaal fase) reageren in eerste instantie met geluiden en gebaren. Plaatjes van dieren zijn heel geschikt, omdat de geluiden en de bewegingen die de dieren maken nagedaan kunnen worden.

Boeken met plaatjes van dieren, kinderen en voorwerpen die het kind kent uit de dagelijkse omgeving zijn geschikt om op deze leeftijd te bekijken.

5.1 Bijeenkomst voor ouders met kinderen van 19 maanden tot 2 jaar

De taalontwikkeling

Tweewoordzinnen

Rond de 18 maanden gaat het kind tweewoordzinnen gebruiken. In een tweewoordzin voegt het kind twee woorden samen, waardoor het een situatie al aardig kan beschrijven.

Voorbeeld

Mama schoen - Dit is de schoen van mama

Nog appel - Mag ik nog een appel?

Poes stoel - De poes zit onder de stoel

Pop rond - De pop ligt op de grond

Niet kaas - Ik wil geen kaas.

Lepel weg - De lepel is weg.

Meerwoordzinnen

In de laatste fase van de vroegtalige periode maakt het kind langere zinnen. De opbouw van de zinnen is nog simpel. Het kind praat veel in zichzelf, als het met anderen praat dan is dat met vertrouwde personen. In deze fase wordt nog niet veel tegen leeftijdsgenootjes gezegd. Ze spelen wel met elkaar, maar er is nog weinig talig contact. Dit geldt minder voor kinderen die naar een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf gaan. Zij zijn gewend aan de omgang met andere kinderen en praten ook meer met elkaar.

Woordenschat

Als een tweetalig kind iets wil zeggen in de ene taal, maar het juiste woord in die taal niet kent, kan het besluiten over te gaan naar de andere taal waarin hij dat woord wel kent. Bijvoorbeeld: 'Beer zonder sebbat' (beer zonder schoenen). U moet hier niet van schrikken. Als een kind iemand in zijn omgeving heeft die alleen Nederlands met hem spreekt zal hij vanzelf alle woorden in het Nederlands leren. Die persoon kan het kind verbeteren door te reageren: 'Ja, die beer heeft geen schoenen aan.'

5.2 Wat kunnen ouders doen in deze periode?

Praten

Op deze leeftijd begrijpt het kind kleine opdrachten, zoals: 'Pak de bal'

Het kind kan nu vragen begrijpen die met wie, wat of waar beginnen. Waarom-vragen begrijpt het kind nog niet.

Heel vaak weet je al wat je kind bedoeld zonder dat hij het zegt. Een peuter vraagt soms iets door te wijzen en daarbij te hummen. Geef hem dat voorwerp dan niet meteen, maar laat hem zeggen wat hij wil door het te vragen.

Elke situatie geeft aanleiding tot gesprek. Gebruik iedere kans om de gesprekjes uit te breiden en luister wat je kind te zeggen heeft.

De functie van taal (nog even herhalen wat in een eerdere bijeenkomst gezegd is)

- Communicatie
Je luistert naar iemand en wilt hem iets meedelen.
- Expressie
Om iemand iets duidelijk te maken, moet je in staat zijn om je goed te uiten, kenbaar te maken wat je wilt zonder je belemmerd te voelen.
- Ordening
Om je gedachten goed te kunnen uiten moet je je gedachten en ideeën goed geordend hebben. Daarvoor moet je beschikken over woorden en begrippen, verschillen en

overeenkomsten kunnen onderscheiden en benoemen: ordening van de werkelijkheid.

Wat kunnen ouders doen om dit te stimuleren?

Instructie

De ouder kan het kind stimuleren om taal te gebruiken voor gedachtenontwikkeling: om gedachten te ordenen, om gedachten van anderen te begrijpen en om dit te laten blijken. Dit kan ze doen door het kind te laten wennen aan instructies. Bij het maken van een puzzel bijvoorbeeld, kan ze het kind leren de vorm en kleuren van de verschillende stukjes te bekijken en te vergelijken om vervolgens het stukje een plaats in de puzzel te geven. Kinderen leren van zo'n instructie begrip van kleur en vorm.

Een ander voorbeeld waarin de moeder zowel de taalontwikkeling als de denkontwikkeling stimuleert is het volgende. Stel, uw kindje zit in bad en probeert een straal water die u uit uw hand laat lopen te vangen in een potje, maar ze houdt het potje niet recht omhoog. Zeg iedere keer dat ze het potje recht omhoog moet houden. Op deze manier leert ze dat begrip kennen (taalontwikkeling) en ziet ze ook de gevolgen als ze het potje niet recht omhoog houdt, namelijk dat je het water dan niet kunt vangen (denkontwikkeling).

Voorlezen

Het kind kan plaatjes herkennen. Hij weet nu dat een plaatje van een appel een plaatje is en dat je de appel niet kan pakken en opeten. Hij is nu ook in staat om eenvoudige verbanden te leggen. Met een bal kun je rollen.

Boekjes

Eenvoudige hardkartonnen aanwijsboekjes waar per pagina een situatie is afgebeeld.

BIJLAGE

Volgorde boeken in moeilijkheidsgraad

Deze lijst dient met enkele voorbeeldboeken besproken te worden. Gebruik daarbij de suggesties uit: de Peuterboekgids en de Gids Boek en Jeugd 4-12 jaar (Biblion, jaarlijks), en uit: Vijftig wereldboeken voor peuters en kleuters (Bulaaq, 2000) (zie ook www.vijftigwereldboeken.nl)

Zingen

Vanaf de geboorte kun je een kindje wiegen en daarbij zingen. Over de hele wereld en al eeuwen lang wordt er voor de allerkleinsten gezongen. Door veel te zingen en te praten tegen de baby stimuleren de ouders de taalontwikkeling. Baby's zijn heel gevoelig voor muziek en ritme en beleven daar veel plezier aan.

Plaatjes

Een baby van een paar maanden kan al heel geboeid kijken naar realistische plaatjes van herkenbare dingen met duidelijke contouren, zoals een poes, een zuigfles of sokjes. Een kind moet leren plaatjes op het platte vlak te herkennen als dingen uit de omgeving. Een plaatje is tweedimensionaal. Met een plaatje van een bal kun je niet rollen.

1. Plastic, stoffen of geplastificeerde hardkartonnen boekjes met afgeronde hoeken (vanaf 6 maanden).
Elke pagina bevat een plaatje van een herkenbaar voorwerp met een heldere kleur en duidelijke contouren. Het voorwerp moet realistisch afgebeeld zijn.
2. Aanwijsboeken: hardkartonnen boekjes met meerdere voorwerpen op een bladzijde (vanaf 14 maanden).
3. Hardkartonnen boekjes met op iedere bladzijde een plaatje van een voorwerp en wat je met het voorwerp kunt doen (vanaf 20 maanden).
Kind leert een relatie te leggen tussen een voorwerp en een handeling.
4. Hardkartonnen of gewone boekjes waarin een handelingsverloop te zien is, eventueel ondersteund met korte tekst, over meerdere pagina's (vanaf 2 jaar).
Het kind leert een relatie te leggen tussen de pagina's.